

Hvilket mandat har sosialarbeidere ut fra profesjonens verdier til å fremme inkludering av flyktingene ved Middelhavet, og hvordan kan globale, strukturelle barrierer hemme inkludering?

Kandidatnummer: 8006

VID vitenskapelige høgskole

Diakonhjemmet, Oslo

Bacheloroppgave

Bachelor i sosialt arbeid

Kull: Soshel15

Antall ord: 7776

03.05.2018

Sammendrag/Abstract

I en globalisert verden hvor man kommer stadig nærmere hverandre gjennom tettere sammenkobling av mennesker, ideer og samarbeid, ser man også mennesker som faller utenfor fellesskapet i verdenssamfunnet. De sosialfaglige verdiene solidaritet og verdighet kan være et fundament for å jobbe mot inkludering og enhet for de som faller utenfor. Verdiene kan motivere sosialarbeidere til å jobbe for global sosial rettferdighet og for realiseringen av menneskerettighetene. I arbeidet finner man muligheter, men også strukturelle og verdibaserte utfordringer i lys av dagens globalisering, som er påvirket av nyliberalisme. Gjennom den kan man se en utfordring ved fremvekst av fenomenet annengjøring av fremmede kulturer og nasjonaliteter, spesielt ikke-vestlige. Sårbarheten ved annengjøring er spesielt at grupper kan bli påvirket og ytterligere marginalisert av ”oss” og ”de andre”-tenkningen.

Verdiene og utfordringene vil bli sett på ut fra mandatet for inkludering av flyktningene ved Middelhavet. Disse menneskene ønsker og håper på trygge liv i Europa, samtidig som Europa strammer inn egne grenser. Vi kan bruke globaliseringens tette sammenkobling av mennesker og ideer som plattform til å jobbe mot et *kollektivt oss* (et ideal hvor alle er inkludert i verdenssamfunnet), som motpol til annengjøringen man ser spor av.

In the globalized world there is a growing interconnection between people – but at the same time people are also falling outside of the fellowship of interconnectedness. To work towards inclusion for the people or groups that are being excluded, social work values - such as solidarity and worthiness can be a solid foundation for bringing unity. The values can work as a motivation for social workers that aim towards global social justice, and for the practice of human rights. Through globalization, there are both opportunities and challenges in this work. On the note of challenges, globalization is influenced by neoliberalism, which promotes otherness towards other cultures, especially against the non-western part of the world. The increase of otherness can make minorities especially vulnerable, who are at risk of being further marginalized by it.

The values, and the challenges of implementing them, will further be examined through the social work mandate for inclusion of the refugees by the Mediterranean Sea. These people

hope for a life in safety in Europe, while Europe is furthering the advancement of strict border controls over its continent. The interconnectedness of globalization can be used as a platform in working towards a *collective us* (an ideal where everyone is included in the global society), in opposing the development of otherness the world is showing traces of.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	5
1.1 Kontekst	5
1.2 Tema/bakgrunn og problemstilling	6
1.3 Avgrensning	7
1.4 Sosialt arbeid relevans	8
2 Metode	9
2.1 Valg av metode	9
2.2 Fremgangsmåte, beskrivelse av søkestrategier og type litteratur	9
2.3 Kildekritikk	10
3 Teori/litteraturgjennomgang	12
3.1 Sosialt arbeids verdier	12
3.1.1 Solidaritet	12
3.1.2 Verdighet	13
3.2 Globalisering og nyliberalisme	14
3.2.1 Annengjøring	16
4 Drøfting	17
4.1 Sosialt arbeids verdier og mandat når det gjelder flyktnings situasjonen ved Middelhavet	17
4.2 Utfordringer ved å fremme sosialt arbeids verdier i en globalisert verden påvirket av nyliberalisme	19
4.3 Fra annengjøring til muligheten om et kollektivt oss	21
5 Avslutning	24
Litteraturliste	25

1 Innledning

Verdens flyktninger øker stadig i antall, hvor det nå finnes over 65 millioner mennesker som er tvunget til å flytte fra eget hjemland (UNHCR 2017, FN 2017). Denne gruppen er spesielt sårbare når det gjelder menneskerettighetsbrudd, og i å få rettighetene sine ivaretatt (FN 2018). En del av denne gruppen står på grensen til Europa ved Middelhavet – flere av dem har fluktet fra krig, konflikt og forfølgelse. Uten mulighet for å reise inn til Europa på lovlig, trygg måte, blir de hindret inngang og beskyttelse. Flukten over havet kan ses som en stor barriere, da det innebærer å risikere eget liv (UNHCR 2018). Disse menneskene kaller jeg *flyktningene ved Middelhavet*. De blir tilsynelatende ekskludert fra verdenssamfunnet, og det kan virke som om det er uenighet om hvem som har ansvaret for at deres rettigheter blir realisert. Gjennom de sosialfaglige verdiene *solidaritet* og *verdighet*, vil vi se på hvilket mandat man som sosialarbeider kan ha for å fremme inkludering av gjeldende gruppe. Samtidig vil vi også belyse verdier og strukturelle barrierer som ekskluderer, da det gir innsikt i hvor og hvordan man kan arbeide for inkludering av gruppen.

1.1 Kontekst

Fra og med 2015 frem til i dag har over 1,5 millioner mennesker tatt den farlige reisen over Middelhavet, hvor over 12 tusen er meldt døde eller savnet (UNHCR 2018). De drar fra Afrikas kyst over til Italia, Hellas, Spania, Tyrkia eller Malta (UNHCR 2018). Etter den såkalte flyktningkrisen i 2015, hvor litt over 30 000 mennesker fant veien til Norge, har antallet asylsøkere falt uventet. I løpet av de to siste årene har rundt 5000 mennesker totalt søkt asyl i landet (UDI 2015, 2016, 2017). Dette viser ikke til mindre nød og færre flyktninger i verden, men til strengere grensekontroller oppover Europa. Mange av de overlevende fra båtreisen sitter fast i flyktningleirer, blant annet i Hellas, hvor de fleste er fra Syria, Irak og Afghanistan. Leirene har lite ressurser, de er overbefolket og er preget av dårlig hygienisk standard (The Lancet 2017:673). Flere av disse har flyktet fra krig og konflikt, mens andre flykter fra fattigdom og arbeidsløshet (UNHCR 2018). Gruppen er ekstremt sårbar, fordi deres liv avhenger av å bli ivaretatt av andre og sosiale systemer (Healy og Link 2012:31). Man kan se dem som marginalisert, og til dels ekskludert av verdenssamfunnet. Dette fordi fenomenet ”marginalisering” i sosialt arbeid fremstår som en prosess, hvor individ eller grupper får sin

mulighet til deltagelse, anerkjennelse og inntekt i samfunnet betydelig begrenset i møte med uoverkommelige barrierer og manglende ressurser (Klyve 2006:71). Flyktningene som ikke får mulighet til å søke asyl lenger nord i Europa står i fare for å bli isolert i flyktningleirer, hvor de i stor grad er marginalisert, på bakgrunn av minimal mulighet for deltagelse og anerkjennelse. Den strenge grensekontrollen, som fører til inhumane, farlige fluktruter, kan ses på som en strukturell barriere. Europa har minsket flyktningstrømmen inn til seg selv, men har også skapt uoverkommelige barrierer for mennesker i sårbare situasjoner, som kan ende opp med å måtte risikere livet i håpet om et verdig liv.

Volker Türk ved FNs høykommissær for flyktninger er en av dem som har uttrykt bekymring ovenfor Europas flyktninger som gruppe, i relasjon til politisk dehumanisering, ved å se dem som en trussel mot egne borgere. Dette fører ikke bare til en usikker og forverret situasjon for flyktninger, men utgjør også en trussel for eget samfunn, da det leder til dehumanisering av individ og dermed brutaliserer samfunnets helhet og trygghet. Flyktningene blir brukt som "scapegoats" på en måte som polariserer "dem" fra "oss" (Dobbie 2017). "Scapegoating" er et fenomen hvor individ eller grupper, på grunn av fordommer, får skylden for negative forhold i samfunnet, eller frykten for dem (Healy og Link 2012:31). Denne prosessen viser til en rettferdiggjørelse når det gjelder ekskludering fra Europa, gjennom annengjøring på bakgrunn av at "de andre" ikke er som oss. Det er med på å gjøre at Europa skorter på forpliktelsen til menneskerettighetene om å bidra til beskyttelse av flyktninger, fordi det opprettholder utenforskap (Dobbie 2017).

1.2 Tema/bakgrunn og problemstilling

Jeg har valgt å gå ut fra en spesifikk gruppe mennesker på flukt, for å konkretisere og spisse innholdet i oppgaven. Valget av gruppen kommer ut fra personlig engasjement og interesse for menneskene som "står fast" langs Middelhavet. Samtidig springer oppgaven ut fra en bekymring for fremtidens ivaretagelse av menneskeverd og et ønske om en etisk fundert politikk. Myndighetenes interesse av å føre en restriktiv asyl- og innvandringspolitikk, blir ansett som en mer effektiv innvandringspolitikk. Den har til hensikt å beskytte velferdsstatens interesser, heller enn kollektiv solidaritet (Vigdel 2011:69), en verdi jeg ønsker å være en røst for. Jeg ser på meg selv som en fagperson opptatt av humane verdier og prinsipper som samler oss som mennesker, hvor medmenneskelighet og ansvar går over landegrenser. I globaliseringen

ser jeg muligheter for å skape et kollektivt oss, da den kobler oss tettere sammen.

Gjennom dette ble problemstillingen formet til: *”Hvilket mandat har sosialarbeidere ut fra profesjonens verdier til å fremme inkludering av flyktningene ved Middelhavet, og hvordan kan globale, strukturelle barrierer hemme inkludering?”*

1.3 Avgrensning

Jeg har valgt å avgrense oppgaven til å se sosialarbeideres mandat for inkludering av flyktningene ved Middelhavet gjennom to av sosialt arbeids sosiale sentrale verdier – solidaritet og verdighet. Barrierene og de motstridende verdiene jeg hovedsakelig vil trekke frem er strukturelle barrierer og holdninger skapt av nyliberalistiske verdier, den globale struktur rundt statsborgerskap og hvordan sosial rettferdighet blir definert innenfor denne rammen. Oppgaven holder seg for det meste på verdi- og holdningsnivå. Den kommer også litt inn på hvordan man kan jobbe for å møte utfordringene man ser på nevnte nivå, og muligheter for hvordan man kan fremme sosialfaglige verdier. Jeg går ikke konkret inn på hvordan man jobber på et praktisk nivå, men ønsker å skape et bilde av hvilken retning man kan rette oppmerksomheten for å gjøre global inkludering mulig.

Flyktnings situasjonen er allerede opptegnet som den kontekst teksten skrives inn i. Videre kan problemstillingen forventes å bli besvart gjennom følgende struktur: litteraturgjennomgang, hvor diverse begrepsforklaringer kommer løpende i teksten om (1) de sosialfaglige verdiene solidaritet og verdighet, som knyttes til realiseringen av menneskerettighetene og global sosial rettferdighet. (2) Globale strukturelle barrierer; globaliseringen knyttet til nyliberalisme, og da spesielt annengjørende tenkning. Videre drøftes det (1) hvordan de sosialfaglige verdiene kan fungere som et inkluderingsmandat av flyktningene ved Middelhavet. (2) Utfordringer ved hvordan nyliberalismens verdier er med på å opprettholde marginalisering av gruppen, og motvirker de sosialfaglige verdiene. (3) Drøfting av muligheten for å skape et kollektivt oss gjennom globaliseringens samarbeidsmuligheter, enighet om menneskerettighetene og global sosial rettferdighet.

Selv om jeg skriver spesielt om situasjonen rundt flyktningene ved Middelhavet, ser jeg det som relevant å videre sette det inn i verdens migrasjonskontekst generelt for å skape en for-

ståelse for omfanget av mennesker som blir påvirket. Også fordi en strukturell endring for migranter generelt kan være noe av det flyktingene ved Middelhavet har behov for, for å bli ansett som likeverdige, få sine rettigheter ivaretatt og gjenvinne sin plass på en fellesmenneskelig plattform.

1.4 Sosialt arbeid relevans

Sosialt arbeid er et verdi- og praksisbasert fag (Healy og Link 2012:11), bygget på verdier som solidaritet, rettferdighet og iboende likeverdighet (IFSW 2010:37)(FO 2015:4-5). Som sosialarbeider jobber man for sosial inkludering på ulike nivå, også globalt, spesielt da gjennom realiseringen av menneskerettighetene og global sosial rettferdighet, som er bygget på bestemte verdier (Healy og Link 2012:41,30,44-50). Profesjonen fungerer samfunnskritisk i skjæringspunktet mellom fag og politikk, og utdanningen fokuserer på å utruste endringsagenter som kan fremheve diskurser og verdier, som kan stå i motsetning til dominerende verdier i samfunnet (Askeland 2006, gjengitt av Alseth og Flem 2017:196).

Utfordringer som kommer med økende globalisering og nyliberalisme kan sees som motsetninger til sosialt arbeids verdier, da de øker forskjeller som ytterligere marginaliserer sårbare grupper (Garret 2013, gjengitt av Alseth og Flem 2017:196). Dermed blir det relevant for sosialt arbeid å forstå hvordan fenomenene påvirker, for å kunne fungere som endringsagenter der nyliberalismen og globaliseringen bidrar til å ytterligere marginalisere. Sosialarbeidere står ovenfor en utfordring om hvordan å omsette profesjonens verdier i praksis, spesielt ovenfor usynlige maktstrukturer (Ife 2000, gjengitt av Alseth og Flem 2017:197). Fordi nyliberalistiske verdier kan motstride sosialt arbeid sine, kan det skape maktstrukturer som er viktige å kaste lys på, for å unngå å falle inn i å bli agent for strukturer som ytterligere marginaliserer (Alseth og Flem 2017:194-195). Å fungere samfunnskritisk gjennom globale perspektiver, og å styrke sosialt arbeids verdier og visjoner kan være en motstrategi til nyliberal påvirkning (Ferguson og Lavalette 2006, Jönsson 2015, gjengitt av Alseth og Flem 2017:196).

2 Metode

”En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder” (Aubert 1985, gjengitt av Dalland 2015:111).

I en litteraturstudie bruker man sekundærdata som fremgangsmåte, noe man finner i bøker, tidsskrifter, eksisterende databaser og lignende (Jacobsen 2015:53-54). Gjennom metoden skal man få frem kunnskapsstatusen på et felt man ønsker å forstå i faget sitt, eller avdekke noe man mener bør forbedres (Jacobsen 2015:54, Dalland 2015:223).

2.1 Valg av metode

For å løse min valgte problemstilling, har jeg både blitt anbefalt av VID vitenskapelige høyskole, og valgt å basere meg på metoden *litteraturstudie*. Oppgaven brer seg ut over ulike temaer som er koblet sammen, i det den handler både om utøving av verdier, strukturelle barrierer på verdensbasis, og realiseringen av ideal for mennesker som ikke befinner seg i vårt geografiske område. Da temaene både er delt ut over et bredere spekter som i tillegg handler om mennesker utenfor egne landegrenser, syntes jeg at litteraturstudie kunne være passende. Dette fordi man bruker andres teorier og forskning som middel for å komme frem til ny kunnskap, og eventuelt en tenkt løsning på problemet. Gjennom metoden har jeg, i en relativt kort periode, fått undersøkt mye forskjellig litteratur på de ulike temaene, og fått bundet sammen hvordan elementene verdier, inkludering og strukturelle barrierer henger sammen. På grunn av omfanget av oppgaven, opplever jeg at jeg hadde hatt knapt med tid ved bruk av andre metoder som intervju, observasjon eller spørreundersøkelser, da disse metodene er mer tidkrevende. Metoden har jeg brukt som et redskap i møte med det jeg har ønsket å undersøke, og den har hjulpet meg å samle inn data, som har vist meg videre relevant litteratur og sammenhenger til å bygge på fra der oppgaven startet (Dalland 2015:112).

2.2 Fremgangsmåte, beskrivelse av søkestrategier og type litteratur

I min fremgangsmåte av innhenting av litteratur, har jeg basert meg mest på *fagbøker, tidsskrifter, verdidokumenter* og litt *statistikk*. For å grunnfeste oppgaven i sosialt arbeid som fag, har jeg gått mye ut fra fagbøker fra sosialt arbeids pensumliste som var relevante for oppgaven. Dette fordi oppgaven hadde en tendens til å få en politisk eller statsvitenskapelig vri

gjennom litteratursøkene på nett. Jeg har likevel valgt å bruke en del tidsskrifter fra nettet, spesielt fra Idunn, da tidsskriftene inneholdt kritiske og fremskrittrettet perspektiv på feltet, som kunne stimulere til nytenkning og endring av nåværende rammer og perspektiver. Jeg har for det meste brukt søkemotorene Idunn, Google Scholar, Oria, og VID:OPEN, der Idunn gav meg best fag- og forskningstidsskriftresultat i kvalitetssikrede artikler for søkeordene; *flyktingene ved Middelhavet, sosialt arbeids verdier, solidaritet, menneskerettighetene og verdighet, sosialt arbeid og nyliberalisme, flykninger og eksklusjon, globalisering og nyliberalisme*. Sammen med noen av søkeordene har jeg brukt eksklusjonskriterier for å få artikler kun fra de seneste årene, og med andre for å få artikler kun fra relevante fagområder. For å innhente statistikk og informasjon om flyktingene ved Middelhavets nåværende situasjon, endte jeg med å for det meste bruke UNHCRs nettsider.

Da ønsket mitt var å skrive en oppgave ut fra perspektivet om *hvorfor* sosialarbeidere har et mandat til å jobbe internasjonalt og globalt for inkludering, ble ulike verdidokument relevant for oppgaven; FOs verdidokument for sosialt arbeid sammen med *International Federation of social workers* (IFSW), verdidokument for utøving og realisering av menneskerettighetene. Disse har vært noen av mine mest sentrale litteraturbidrag, sammen med fagbøkene; Healy og Links: *Handbook of International Social Work* og Leenderts: *Person og Profesjon*. Healy og Link fanget oppmerksomheten min, da jeg ville skrive oppgaven ut fra internasjonalt sosialt arbeids perspektiv. Da boken sa mye relevant om sosialarbeideres mandat for global sosial rettferdighet, og realiseringen av menneskerettighetene, ble dét sentralt for hvordan man kan arbeide for å fremme sosialfaglige verdier. *Person og Profesjon* har stått meg nært siden første året av bachelorutdanningen, da jeg opplever at Leenderts skriver tydelig og nært om profesjonens verdier i praksis, og hvordan disse påvirker oss til å være gode sosialarbeidere i møte med mennesker. Boken hjalp meg å komme til kjernen av det etisk medmenneskelige ansvaret vi er innehavere av som mennesker.

2.3 Kildekritikk

Kildekritikk handler om å vurdere og karakterisere om de kildene som benyttes er sanne (Dalland 2015:67). Gjennom dette, er kildekritikken en hjelp til å finne den litteraturen som kan belyse ens problemstilling best mulig, og deretter kunne redegjøre for litteraturen (Dalland 2015:67). I løpet av oppgaveskrivings-perioden, begynte jeg først med å ta meg tid til å lese

mye forskjellig litteratur fra pensum, masteroppgaver og databaser, for så å sentrere inn på det jeg vurderte som interessant og mest relevant i forhold til problemstillingen. At jeg valgte mye litteratur ut fra interesse og relevans for problemstillingen, kan ha gjort at oppgaven har utelatt noen relevante faglige refleksjoner som kunne belyst flere sider av saken.

For eksempel var litteraturen jeg fant om nyliberalisme og globalisering på søkemotorene og i fagbok ofte kritiske og ensidige til konseptet, når det gjaldt hvordan det har skapt og opprettholder undertrykkende og ekskluderende strukturer. Dersom jeg skulle få belyst flere sider, så det ut til at jeg måtte gå lengre utenfor sosialt arbeids fagfelt. Da jeg verken har innsikt i disse fagfeltene, eller så de relevante for problemstillingen valgte jeg å ikke gjøre dette, og heller holde meg festet til sosialt arbeid og fag nært relatert til det. Dermed ble drøftedelen mer reflekterende om hvilke utfordringer sosialarbeidere møter på i arbeid for inkludering i et globalisert samfunn, heller enn å drøfte og belyse flere sider av om nyliberalismen og globaliseringens er ensidig negative påvirkere. Dette kan ha gjort at oppgaven har holdt seg idealistisk, med et lite gjennomskinn av at sosialt arbeids verdier er ”det gode” å kjempe for, mens nyliberalismen og globaliseringen står for ”det onde”. Dette har ikke vært min hensikt, men gjen-speiler litteraturen jeg har funnet og sett som faglig relevant.

Dalland skriver om myten om verdinøytralitet, og om å bruke seg selv (Dalland 2015:119-121). Gjennom det vedkjenner jeg at verken problemstillingen eller oppgaven er verdinøytral, men at fokuset har vært på å skrive ut fra sosialt arbeids verdigrunnlag. Hvilke av sosialt arbeids verdier jeg har valgt å gå ut fra, er påvirket av meg som person, og er en sammensmelting av mine personlige verdier, sammen med hvilke verdier som er lagt vekt på i relevant litteratur. Samtidig som at jeg skriver ut fra et handlings-nivå om temaet som er nytt for meg, og valgte problemstillingen ut fra undring og nysgjerrighet heller enn kompetanse, kan jeg likevel regnes som partisk til problemet. Dette da jeg er ansatt på omsorgsbolig for enslig mindreårige flyktninger og har alltid vært opptatt av likeverd og medmenneskelighet over landegrensene. Problemstillingen er valgt ut fra personlig interesse, engasjement, nysgjerrighet og til dels frustrasjon, noe som viser til at jeg ikke startet med ”blanke ark” i min utvelgelse av litteratur, og kan ha valgt mye ut fra hva som underbygger mitt ståsted. Samtidig kan jeg si at jeg har lært mye nytt og fått utviklet mitt syn på temaet; hvor jeg ser tydelig noen av utfordringene knyttet til problemet, og nye muligheter for hvordan å arbeide med endringsprosesser i forhold til det. Med det vil jeg vektlegge at jeg ikke bare har funnet litteratur som bekrefter eget ståsted, men som har utvidet eget ståsted.

Mye av litteraturen min har også vært på engelsk, noe om kan ha påvirket min forståelse og oversettelse til norsk. Jeg har fokusert på å lese tekstens helhet, vurdere hvorfor forfatteren skriver om det han/hun skriver om, formål og i hvilken tid og sted teksten er skrevet (Dalland 2015:76-77). Dette for å best mulig kunne forstå språket gjennom helheten, og vurdere relevans og overførbarhet. Samtidig regner jeg engelskkunnskapene mine som gode, da jeg har bodd i USA i 18 måneder.

3 Teori/litteraturgjennomgang

3.1 Sosialt arbeids verdier

Verdier er de idealene og prinsippene vi tror på som rettesnor for tanker og handlinger (Aadland 1998:139). Sosialt arbeid opererer med åpne verdier, som det tilsynelatende er stor enighet om, også utenfor sfæren av sosialt arbeid. De fleste hyller ideal om menneskerettigheter og likeverd, likevel er ikke disse idealene fullt ut realisert. For å handle fra ønskede verdier og idealer som fremmer etisk riktig handling, trenger man også innsikt i hva som kan fungere som hinder for at disse verdiene realiseres. Når verdiene det er stor enighet om ikke får ønsket resultat, finnes det en slags interessemotsetning som motvirker verdiene, selv om de ikke nødvendigvis er tydelige på overflaten (Aadland 1998:139-140).

3.1.1 Solidaritet

Med den sosialfaglige verdien solidaritet menes erkjennelsen av den gjensidige avhengigheten mellom mennesker, og plikten yrkesutøveren har til å fremme solidaritet mellom individer og grupper (FO 2015:7). Dette viser til et kollektivistisk syn på solidaritet, da det står sammen med at *alle mennesker har samme grunnleggende verdi og rett til livets goder*, óg med *ikke-diskriminering på bakgrunn av etnisitet, kultur, språk, kjønn, kjønnsuttrykk og seksuell orientering, sosial og økonomisk status, funksjonsnedsettelse, religion, livssyn, politisk syn, alder og andre vesentlige personforhold* (FO 2015:5-7). Sosialt arbeid viser tydelig sin verdi for solidaritet utover landegrenser, ved å si at internasjonalt sosialt arbeid inkluderer all form for sosialt arbeid rettet mot global sosial rettferdighet og menneskerettighetene (Healy og Link 2012:44).

Forståelsen og omfanget av sosial rettferdighet er ulik; gjennom én måte å definere det på forblir konseptet innenfor *fordelingen* av sosiale goder. I relasjon til flyktninger blir da sosial rettferdighet et spørsmål om personen er berettiget sosiale rettferdighetsgoder i et land (Healy og Link 2012:44). En annen måte å definere sosial rettferdighet på, er den som inkluderer *alle* mennesker ved å fjerne urettferdighet i fastlåste strukturelle rammer som bidrar til ekskludering, både innad i og over grensene av samfunn. Den promoterer sosial inkludering og menneskerettighetene i global forstand (Healy og Link 2012:44). Det er denne type sosial rettferdighet vi kan kalle *global sosial rettferdighet*, og som springer ut fra verdien om solidaritet som *global solidaritet*, som tydelig går ut over noen form for nasjonale grenser. Det er denne globale typen solidaritet og sosiale rettferdighet oppgaven går ut fra som ideal videre.

I et dypdykk i solidaritetens gjensidige avhengighet mellom mennesker, kan vi se nærhetsetikken, som belyser hvordan vi gjensidig er ansvarlige i å ta hverandre i mot på medmenneskelig grunnlag (Lindboe 2008:186). Her står den etiske fordring sentralt, fordi den handler om ansvar og avhengighet, og sier noe om vår makt ovenfor hverandre til å bruke avhengigheten på godt og vondt. Leenderts beskriver fordringen som noe som *bare er*, og at det er opp til oss i hver enkelt situasjon å se hva den handler om. Den er i seg selv idealistisk og fungerer som en rettesnor, da den handler om hva vårt medmenneske trenger, ikke om hva vi makter (Løgstrup, gjengitt av Leenderts 2014:57-58). Dersom man velger å bruke denne ansvarligheten på godt, gjennom å handle etter indre verdier og etisk forpliktelse, vil man vinne indre frihet (Kierkegaard, gjengitt av Leenderts 2014:57).

3.1.2 Verdighet

Den sosialfaglige verdien verdighet går hånd i hånd med solidaritet, og blir blant annet synliggjort i arbeidet for realiseringen av menneskerettighetene (Healy og Link 2012:30), da rettighetene er til for å verne om menneskers verdighet. Selv om verdighet er noe vi alle innehar på lik linje, er det mulig å behandle mennesker uverdige eller ikke likeverdige. Man kan gi eller oppdage verdighet gjennom bevisste holdninger og handlinger – det er denne verdigheten menneskerettighetene satser mot å realisere eller beskytte. Likevel skaper ordene ikke det de nevner av seg selv. De er en påminnelse til å virkeliggjøre idealet hvor alle mennesker blir vist samme verdighet – noe vi som fagpersoner bør ha langt fremme i vår bevissthet, da vi jobber for å bidra til å virkeliggjøre menneskers iboende verdighet (Leenderts 2014:37).

Menneskerettighetene er ikke bare et ideal, men også et verktøy - ved å endre menneskers nedverdiggende situasjoner, hvor sosiale normer og lover opprettholder diskriminering og marginalisering, realiseres verdigheten (Healy og Link 2012:31). Menneskerettighetene knyttes til solidaritet, da de står som motivasjon i kampen for verdier som solidaritet og frigjøring av sårbare og undertrykkede mennesker og grupper, og inkludering av disse (IFSW 2010:37). Dette viser at fremming av solidaritet og realisering av menneskerettighetene kan være en sentral rolle for sosialarbeideres inkluderingsarbeid. Man kan se at menneskerettighetene og global sosial rettferdighet henger tett sammen. Arbeid for sosial rettferdighet utfordrer samfunnets bindende strukturer som bidrar til sosial eksklusjon, og jobber mot et inkluderende samfunn (Healy og Link 2012:502), noe vi har sett også er målet for realiseringen av menneskerettighetene.

FNs deklarasjon for menneskerettighetene artikkel 28 sier at man har rett på en plan som realiserer menneskerettighetene: *“Everyone is entitled to a social and international order in which the rights and freedoms set forth in this Declaration can be fully realized.”* (Healy og Link 2012:33). Ut fra denne kan man se ansvaret til å se på sosiale og internasjonale ordninger og systemer som hemmer at disse rettighetene blir realiserte. Dette vil vi videre prøve å spore ved å se på interessemotsetninger i verdier.

3.2 Globalisering og nyliberalisme

Globalisering påvirker nye områder av menneskers livskvalitet og setter nye sosiale problemer på dagsorden, hvor sosialt arbeids respons kreves (Healy og Link 2012:16). Den har ført til tettere sammenkobling i verden, hvor sosiale, økonomiske og kulturelle ideer spres raskt og institusjonaliseres oftere (Healy og Link 2012:16). For å forstå fenomener som skjer i eget samfunn, kan det være nyttig å innta et internasjonalt perspektiv som sosialarbeider, for å forstå hvordan globaliserte krefter kan skape lokale konsekvenser (IASSW, ICSW, IFSW 2012, gjengitt av Alseth og Flem 2017:196). Den tette sammenkoblingen globaliseringen har ført med seg, har gitt økt økonomisk vekst, spesielt for den rikere delen av verden, mens ikke-vestlige deler av verdens ressurser ofte blir utnyttet. Denne delen av verdens ressurser står sårbart i forhold til å bli utnyttet av det globale markedet, fordi de fortsatt strever med å komme seg etter kolonialisering, slaveri og utnyttelse fra Vesten. De rike blir gjennom globaliseringens idé om nyliberalistisk kapitalisme rikere, mens de fattige landene stadig blir fattigere og mer konfliktfylte. Dette fører igjen til mer migrasjon og flukt (Healy og Link

2012:46-49). Den økende migrasjonen til Europa i dag er i stor grad ettervirkninger av de europeiske lands kolonialisering og dominans over deler av Asia og Afrika (Varvin 2015:398). Norge er selv et land befolket av innvandrere fra øst og sør fra 2000-3000 år siden, som fordrev den daværende befolkningen. Landet har også selv avgitt en stor del utvandrere (Varvin 2015:398), og kan dermed sees som knyttet til den globale verden gjennom egen historie.

Healy og Link viser til at globaliseringens påvirkning har skapt tydelige nasjonale skiller på verdenskartet, hvor hver nasjonalstat har ansvar for sine statsborgeres rettigheter, beskyttelse, ressurser, plikter, sosiale goder og muligheter (Healy og Link 2012:45-46). I denne konteksten har rammer av sosial rettferdighet blitt koblet opp mot fordeling av ressurser, hvor sosial rettferdighet typisk blir beskrevet som: ”an ideal condition in which *all members of a society* have the same basic rights, protection, opportunities, obligations and societal benefits” (Barker, gjengitt av Healy og Link 2012:46). Denne type definering har en tendens til å gi staten hovedansvar vedrørende fordeling av sosiale og økonomiske goder, som en statlig institusjonalisering av sosial rettferdighet. Dette medfører at statsborgerskap er nøkkelen til goder fra fordelingen. Samtidig som at staten har blitt mer suveren i ansvar for sosial rettferdighet ovenfor sine medlemmer, har det også vært en dramatisk økning i migrasjon verden over (Healy og Link 2012:47). Migrantene har ikke rettigheter på lik linje med statsborgere, men møter ulike nivåer av inklusjon i et nytt samfunn av sosiale, politiske og økonomiske rettigheter (Healy og Link 2012:48).

Gjennom globalisering er samfunnsutviklingen påvirket av nyliberal tenkning, noe som gir sosialarbeidere internasjonalt en ny utfordring i forhold til inkludering, da det kan se ut til at utviklingen forsterker tenkningen om ”oss” og ”dem” (Healy og Link 2012:18-20, Alseth og Flem 2017:195). Nyliberalisme er en ideologi hvor markedet i stor grad styrer økonomisk, sosialt og politisk liv, heller enn omvendt. Her blir *konkurransen*, *individualisme*, *effektivitet* og *vekst* høyt verdsatt, og kapitalisme sett på som noe som vil være til fordel for alle (Healy og Link 2012:16). Individ blir sett på som rasjonelle aktører i en økonomisk tankegang, som er ute etter å tilfredsstille egne behov, og hvor søken etter vekst og å få mest mulig ut av sin situasjon er fremtredende (Egilsdóttir 2008:10). Man blir som individ selv holdt ansvarlig for egen sosial situasjon, og det blir derfor nærliggende å definere marginaliserte grupper som ”annerledes”, ”de andre” eller ”underordnet” (Alseth og Flem 2017:195). Dette kan igjen po-

larisere grupper, da ”de andre” blir sett på som taperne i konkurransen, noen som stagnerer effektiviteten.

De som motsetter seg nyliberale perspektiver vil påpeke at promotering av konkurranse blant individ, organisasjoner og nasjoner fører til noen få vinnere, og mange tapere. Flertallet vil være ekskludert fra godene av globaliseringen, og stat og individ vil miste makt i hendene på globale selskap (Healy og Link 2012:17). Oxfeldt viser til at Vestens privilegier bygger på strukturell, politisk og økonomisk undertrykkelse av ”andre” – med røtter tilbake til kolonialiseringen – nå mer i form av nyliberalisme (Oxfeldt 2016:20). Individualismen som nyliberalismen bygger på fremmer heller konkurranse mellom individ enn solidaritet. Da blir solidariteten noe man velger med grupper det gagnar en selv, heller enn kollektiv (Schultz-Jørgensen 2006:356-357). Gjennom at individualisme og vekst blir satt høyere enn solidaritet, vokser annengjøringen frem. Da annengjøringen gjør at man ser på dem som er annerledes som underordnet, kan det gjøre at mennesker ikke blir sett på som innehavere av samme verdighet som ”oss”.

3.2.1 Annengjøring

Da vi har sett at nyliberalismen har tendenser til å fremme annengjørende tenkning, gjennom hvilke verdier som blir satt høyest og gjennom undertrykkelse av andre for egen vekst, vil vi se videre på hvordan dette fenomenet fungerer, spesielt i forhold til ikke-vestlige migranter. Lene Østby snakker om annengjøring som noe som i stor grad handler om stereotypi, som igjen handler om kategorisering og generalisering. Ved å kategorisere og generalisere hverandre, skaper vi et fast bilde av hvem en person er dersom han/hun tilhører en bestemt kategori eller gruppe. Dette kan føre til at vi gjør noen til ”de andre”, spesielt om det skjer via majoriteten og over på noen som ses som annerledes. Disse fastlåste stereotypiene baseres på fordommer og kan fryses fast i rammer som ekskluderer grupper som utenfor (Østby 2016:60).

På denne måten er stereotypier med på å underbygge diskriminering i samfunnet, dersom man ser et individ fastlåst i en kategori gjennom generalisering. Som ”ikke-vestlig”, er man allerede satt i en kategori som noe annerledes enn norsk, og det skapes et dikotomi; en todeling, hvor ”oss” er på den ene siden, og ”de andre” på den andre siden. Dette kan inneholde et hierarki, spesielt i forhold til kultur (Østby 2016:62). ”De andre” er kulturelt annerledes, og blir

styrt av kulturen de kommer fra, noe som ikke er ønsket av ”oss” og står dermed i fare for å bli ekskludert (Gullestad 2002, Olwig og Pærregaard 2007, gjengitt av Østby 2016:62). Ved å gjøre den andre til noe annet enn en selv, tas ikke den andres nød på alvor, og den står i fare for å bli frarøvet sin humanitet (Leenderts 2014:40). Jo mer annerledes andre virker, jo mindre medfølelse kjenner man, og dermed får man mindre lyst til å inkludere dem i eget samfunn (Oxfeldt 2016:17-18).

4 Drøfting

4.1 Sosialt arbeids verdier og mandat når det gjelder flyktnings situasjonen ved Middelhavet

Fordi sosialarbeidere står i plikt til å fremme solidaritet, og jobbe for inkludering av marginaliserte grupper, kan man enkelt se et mandat for inkludering av flyktingene ved Middelhavet. Selv om mandatet kan sees på en så enkel måte, innehar det likevel en utfordring at disse menneskene geografisk sett er langt borte fra oss. Det ligger et spørsmål i hvem man har kapasitet til å stille seg i solidaritet med, og om man har et direkte ansvar ovenfor mennesker som befinner seg utenfor eget velferdssystem.

I lys av den etiske fordring og nærhetsetikken, kan vi se et ansvar utlevert i våre hender, gjennom situasjonen hvor sårbare mennesker ved Middelhavet retter seg mot Europas dørterskel for beskyttelse. Flyktingene skaper et bilde hvor en ekstremt sårbar gruppe strekker seg mot noen med makt til å ta i mot, og med makt til å ikke ta i mot. Som mennesker er vi ansvarlige til å respondere ut fra hvilke verdier vi vil sette høyest. Dersom vi setter global solidaritet høyt, vil vi kunne se vår plikt til å tilrettelegge for at mennesker på flukt kan få best mulige forutsetninger til å bli inkludert på lik linje med resten av verdenssamfunnet, slik også vi historisk sett har vært trengende og utvandret/innvandret (Varvin 2015:398). Det er umulig å velge å ikke ta stilling til denne sårbare handlingen, da vi har hverandres liv i våre hender enten vi ønsker det eller ikke. Enten man behandler mennesker ut fra viten om at vi allerede tilhører hverandre på medmenneskelig grunnlag, eller om man velger å ”lukke øynene” fordi de ikke er en del av ”oss”, kan man i følge den etiske fordring likevel ikke velge bort ansvarligheten i handlingen.

Gjennom den etiske fordring har vi sett et stort ansvar lagt i Vestens hender. Som vi har sett, har færre flyktninger enn forventet funnet veien til Norge i løpet av de siste to årene. Dette betyr ikke det at antallet flyktninger globalt minker, men er et fenomen som kan ses i sammenheng med innstrammede grenser til Europa, gjennom de farlige fluktrutene. At færre søker asyl her betyr ikke at Norge ikke kan ha et ansvar overfor dem som ikke får mulighet for beskyttelse. De finnes likevel, bare ikke her. Deres fravær er et tegn på eksklusjon, da mange flyktninger fortsatt står ved grensa til Europa. Dette kan ses som en lokal konsekvens av globale strukturelle endringer for en sårbar gruppe, hvor den lokale konsekvensen er færre flyktninger, mens de strukturelle endringene er strengere grenser. Da sosialt arbeid viser et kollektivistisk syn på solidaritet, som vi tidligere har sett strekker seg ut over etnisitet, kultur og landegrenser, vil Middelhav-flyktningenes situasjon kunne ses også som norske sosialarbeideres ansvarsområde, selv om gruppen ikke befinner seg i vårt eget geografiske område. Dette globale perspektivet på solidaritet kan være en nøkkel for sosialarbeidere som ønsker å være med på å skape et kollektivt oss, og dermed bryte ned begreper, ideer og verdier som polariserer. Å sette global solidaritet på dagsorden kan være en begynnende form for samfunnsendring ved å utvide dagens syn på hvem man står ansvarlig for.

På samme tid som at vi har sett *hvorfor* sosialt arbeids inkluderingsmandat gjelder for gruppen, må man som endringsagent også innse hvilke nåværende utfordringer og begrensninger samfunnets ressurser har (Healy og Link 2012:501). I mandatet som endringsagent, er det utfordringer å møte i spennet mellom virkelighet og ideal (Healy og Link 2012:33). Verdier igangsetter sosialarbeideres mål, men et idealistisk mål kan ofte ikke implementeres uten kompromisser. Å se flyktnings situasjonen ved Middelhavet som sosialarbeideren fra Norges (eller hvilket som helst land) mandat til å endre kan virke som man forventer for mye av egne muligheter. Det kan virke svimlende stort, og dermed også føles maktesløst innenfor dagens innvandringssystem (Morley 2004, Lombard 2015, gjengitt av Alseth og Flem 2017:196). Ved å skulle hjelpe ”alle” kan vi tenke oss til at det blir overbelastning i velferdssystemet, og dermed dårlig ivaretagelse av både nye landsmenn og de som allerede er her. Dette kan igjen føre til sosiale problemer uten nok ressurser til å hankses med. Har Norge kapasitet og ressurser til å stille seg i global solidaritet med flyktningene ved Middelhavet? Kanskje ikke innenfor dagens system, slik det er satt opp av suverene nasjoner og statsborgerskap, hvor man tenker seg at svaret er at Norge tar i mot og integrerer alle sammen. Men kanskje kan det være mulig å tenke seg at gjennom en global solidaritet, kan vi skape et samarbeidende globalt sys-

tem, som ivaretar og inkluderer dem som har falt utenfor verdenssamfunnene, gjennom globale strukturelle endringer som realiserer menneskerettighetene.

Et slikt system bygger på et ideal om global solidaritet som enda ikke er realisert. Utfordringen ligger i å skape eller vekke global solidaritet i et verdenssamfunn som også er preget av motstridende verdier, og strukturer påvirket av det (Disse motstridende verdiene ser vi videre på i neste kapittel). Å jobbe mot et ideal kan i seg selv være en utfordring, fordi man står i spennet mellom det som *er*, og det man *ønsker*. Det kan oppleves som om idealet er umulig å oppnå i møte med dagens utfordringer. Likevel er sosialarbeidere endringsagenter, og må stå i dette spennet over tid, for ikke å bli agenter for diskriminerende praksis til fordel for verdier som effektivitet og økonomisk vekst i nyliberal praksis (Alseth og Flem 2017:194-195).

4.2 Utfordringer ved å fremme sosialt arbeids verdier i en globalisert verden påvirket av nyliberalisme

For å kunne jobbe ut fra verdiene som fremmer inkludering for flyktningene ved Middelhavet, kan vi ta en titt på hva som kan hindre disse verdiene i å realiseres (Aadland 1998:139). Da kan det være relevant å se på krefter som har gjennomslagskraft i verden, og hvilke verdier disse bygger på. Mye litteratur har sett at globalisering og nyliberalisme bygger på verdier som motstrider sosialt arbeids verdier. Utfordringene sosialarbeidere opplever i møte mellom verdi-og interesse motsetninger kan være viktige å få innsikt i.

Globaliseringen er verken god eller ond i seg selv, men den har skapt nye utfordringer for utøving av sosialt arbeids verdier (Healy og Link 2012:21). Den har ført oss nærmere hverandre gjennom flyt av ideer, kapital, teknologi, tjenester og mennesker - noe som har ført til en tettere sammenkobling mellom mennesker rundt om i verden (Healy og Link 2012:16). Dette kan fra sosialt arbeids ståsted ses på som et positivt trekk i seg selv, da det kan tenkes at en tettere kobling av samfunn også fører til økt forståelse for ulike typer mennesker og kulturer. Det skapes gjennom dette en bedre og bredere plattform med større mulighet for internasjonalt samarbeid for å skape et kollektivt oss, hvor alle er inkludert i verdenssamfunnet.

I ønsket om å skape et kollektivt oss, har vi sett at solidaritet og verdighet kan være sentrale verdier som kan motivere til å fremme global sosial rettferdighet. Som vi har sett gjennom

globaliseringen, har sosial rettferdighet blitt institusjonalisert i stater, noe som inkluderer alle medlemmer, altså statsborgere av nasjonen. En samfunnsramme som relativt sett er tatt for gitt i en globalisert verden. Samtidig som denne modellen tydelig inkluderer ”*alle*”, ekskluderer den også tydelig *mange*. Man kan i modellen se en verdi for inkludering og sosial rettferdighet, men at verdien stopper ved landegrensene; den er ikke global. Dette viser til en interessekonflikt i verdiene mellom sosialt arbeids globale solidaritet og globaliseringens påvirkning til nasjonal solidaritet.

Flyktningene ved Middelhavet er et av dagens eksempler på hvem som lider under dagens definisjon av ivaretagelse av sosial rettferdighet, nettopp fordi de har falt utenfor denne modellen. Å se en gruppe ekskludert i verdenssamfunnet viser til visse strukturelle utfordringer å stille seg kritisk til. Inklusjon blir knyttet til statsborgerskap, noe som motvirker sosialt arbeids grunnlag for sosial rettferdighet, da disse strukturelle rammebetingelsene bidrar til ekskludering.

En utfordring ved å fremme inkludering kan da ses som ekskluderende *struktur* rundt statsborgerskap. Å arbeide i et klima som tar for gitt at de som har rett på goder i et samfunn, bare er de definerte medlemmene av det, er å arbeide i en samfunnsdiskurs som direkte krasjer med sosialt arbeids mandat for inkludering. Man står i spennet mellom eget idealistisk mandat, og verdenssamfunnets realitet. Man må som profesjonsutøver tørre å stille spørsmål ved om de nåværende strukturene i samfunnet ekskluderer. Vi kan utfordre hvordan vi ser rekkevidden og grensene av sosial rettferdighet, og stille spørsmål ved om den nåværende strukturen av fordeling er rettferdig. På grunn av globaliseringens økende sammenkobling av mennesker hvor ideer får raskere og større global innflytelse, har vi en fordel med muligheten til utvikling av nye ideer og kritiske perspektiver (Healy og Link 2012:50).

Utfordringene er ikke bare knyttet til struktur, men også til verdier. På samme tid som at sosialarbeidere er pliktet å fremme solidaritet på likeverd-premisser, svekkes solidariteten tilsynelatende ellers i samfunnet, til fordel for verdier bygd på nyliberal tenkning (Schultz-Jørgensen 2006:352, Alseth og Flem 2017:186). Ikke fordi nyliberal tenkning er noe negativt i seg selv, men fordi andre verdier settes høyere enn solidaritet (Healy og Link 2012:20). Schultz-Jørgensen beskriver utviklingen av verdien solidaritet fra avhengighet av hverandre under arbeiderbevegelsen, til nå å være en valgt solidaritet. Ved at individualismen har vunnet frem, velger man solidaritet der det gagnar oss. Den anses ikke som et kollektivt ansvar på bakgrunn av menneskeverd og forståelse av avhengighet, men drives av konkurranse mellom

individ for å oppnå egen vekst (Schultz-Jørgensen 2006:356-357). Man kan se på utviklingen av solidaritet som påvirket av nyliberalisme, da man ut fra nyliberalismens verdier fremmer individualisme foran kollektivismen (Healy og Link 2012:20). At individualisme og vekst stadig blir høyere verdsatt kan føre til at rettigheter kommer, eller allerede har kommet i andre rekke. At menneskerettighetene har blitt forsømt og fornektet til fordel for økonomisk gagn er ingen overdrivelse (Healy og Link 2012:34), og kanskje nettopp de individualistiske verdiene om økonomisk vekst og konkurranse har vært drivkraften for at det skulle kunne skje.

At solidariteten er valgt og ikke global, kan vi se gjennom ”scapegoating” av flyktninger som søker seg til Europa. Solidariteten trekkes bort fra denne gruppen for å beskytte egen gruppe. På grunn av frykt, får gruppen skylden for mulige negative påvirkninger de kan ha på samfunnet. Ved å se dem som trussel for eget samfunn dehumaniseres de, og de regnes ikke som innehavere av den samme *verdigheten* som resten av ”oss”. Dette kan være utfordrende for sosialarbeidere i inkluderingsarbeidet av gruppen, fordi holdningen ovenfor flyktningene er integrert i samfunnet gjennom annengjøringen - fastlåste stereotypier. Disse holdningene er med på å opprettholde ekskluderende strukturer, ved at utestenging blir rettferdiggjort gjennom dem. Som sosialarbeider kan man i tillegg til å fremme inkluderende verdier, belyse disse holdningene som opprettholder ekskluderingen, for å nå inkluderings-målet verdiene retter seg mot (Healy og Link 2012:42).

4.3 Fra annengjøring til muligheten om et kollektivt oss

La oss se videre på mulighetene for å skape et globalt kollektivt oss, med utgangspunkt i slik situasjonen er nå. Som vi har sett, skaper dikotomisering skiller, og det fokuseres mer på hva som er ulikt mellom norske og ikke-vestlige enn det fokuseres på felles humanitet og likheter (Østby 2016:63). Dermed settes verdier som solidaritet og verdighet lett i bakgrunnen, eller blir nedvurdert til fordel for ”vår” beskyttelse fra ”deres” kultur. Fenomenet annengjøring kan på denne måten ses på som diskriminerende ovenfor utsatte grupper, og kan føre til utestenging av sårbare mennesker i nød. Det kan gjøre at samfunn går på kompromiss med viktige verdier i sosialt arbeid på grunn av fremmedfrykt laget av en stereotypier. Leenders snakker om faren ved at den andre blir noe annet enn en selv – da frarøves den andre sin humanitet, eller sin plass på en fellesmenneskelig plattform. Man tar ikke den andres følelser og nød på

alvor, slik man skulle ønske at det ville blitt gjort mot en selv. Dette skjer fordi den fremmedgjørende holdningen fremmer likegyldighet og kynisme (Leenderts 2014:40).

Denne annengjøringen kan man se vokse frem gjennom verdiene nyliberalisme er basert på, da individualisme og vekst står høyere enn solidaritet og inkludering. At skillene mellom ”oss” vestlige eller norske, og ”dem” (ikke-vestlige) blir tydeliggjort, er i seg selv ironisk, da de fleste av oss har innvandrerbakgrunn om man går langt nok tilbake i historien (Oxfeldt 2016:10, Varvin 2015:398). Man ser en institusjonalisering av ”de andre”, hvor skillene er tydeliggjort gjennom statsborgerskap. De som ikke omfavnes innenfor samfunnets rammer, er avskrevet fra inklusjon i sosial rettferdighet. Argumentet om sosial rettferdighet snus da fra inklusjon til eksklusjon, ved at ”*de andre*” truer vår sosiale rettferdighet, altså vår fordeling av goder innad i samfunnet. ”De andre” er ikke med i definisjonen om ”oss”, hvor sosial rettferdighet omtales som et ideal hvor *medlemmene i samfunnet* har de samme rettighetene, beskyttelsen, mulighetene, ansvaret og sosiale godene (Barker gjengitt av Healy og Link 2012:46). Denne gruppen blir overlatt til seg selv, uten å bli anerkjent under noens ansvarsområde, og blir dermed ikke sett på som legitime medlemmer ovenfor majoriteten som allerede er inkludert (Healy og Link 2012:46).

I en kontekst av statlig fordeling av sosial rettferdighet, er det slik at ressursene er begrenset. Man har et ansvar ovenfor egne statsborgere, og dersom det blir flere mennesker, blir det også flere å fordele godene over. Det er lett å se at et slikt system har skapt et ”oss”, hvor *vi* alle får ta del i godene av ressurser. Et samfunn verdt å beskytte. Et lite utopi for de heldige, eller de flittige. Eller kanskje det er for de sterkeste? Hardt arbeid gir stort utbytte? ”De sterkeste overlever” står sentralt i nyliberal tenkning, og man skaper sin egen skjebne (Healy og Link 2012:20). Er det alltid slik at det beste er å hjelpe de svake, når man kan argumentere med å la ideologien om at det eliten skaper, snart kommer til å trille ned og gagne de som er lenger nede på stigen? Da får de ”svake” etter hvert mer ressurser til å starte med å bygge sin egen skjebne i stedet. Altså å la markedet styre sammen med å ha tro på individet, kan også sees som en hjelp.

I motsetning til den individualistiske tankemåten ovenfor, kan man bruke den tette verdenskoblingen globaliseringen har gitt oss, til å belyse nettopp hvor tett koblet og avhengige av hverandre vi mennesker er, selv om avstandene er store. Verden sees av Healy, Link og Oxfeldt som sammenkoble på den måten at Vestens rikdom ikke er isolert fra resten av verden. Som vi har sett i tidligere kapitler, er det vel snarere heller slik at Vesten bygde rikdommen

sin ved å undertrykke de under-privilegerte andre, og har dermed selv skapt ettervirkningene av migrasjonen til Europa i dag. Gjennom kolonialisering og slaveri ser vi en lang historie om undertrykking og utnyttelse av ikke-vestlige land, som fortsatt blir taperne på det globale markedet. Er Vesten da heldige, eller flittige, og ikke-vestlige land usiviliserte? Eller ser vi et ansvar, hvor Vesten har skapt nøden de selv ønsker å stenge ute fra sin privilegerte sfære? (Healy og Link 2012:48, Oxfeldt 2016:25-26). Jo mer annerledes og usiviliserte man kan si at de andre er, jo mer kan vi rettferdiggjøre ansvarsfraskrivelse fra deres nød (Oxfeldt 2016:17-18).

Det er vanskelig å komme unna at det inkluderende velferdsstatsfellesskapet vårt i praksis også er ekskluderende. Ved ikke å anerkjenne en gruppe mennesker fra godene i statsborgerskap vi selv tar for gitt, blir disse menneskene behandlet som mindre verdige til de samme rettighetene en selv innehar. Disse menneskene omfavnes også av menneskerettighetene, men de er ikke realisert for dem. Som profesjonsutøver av verdien verdighet, står realiseringen av menneskerettighetene sentralt også ovenfor denne gruppen. Skillet mellom oss og dem er menneskeskapt, til dels gjennom sterke nasjonale skiller. I en verden med sterke skiller mellom ulike kulturer og verdier, hvor grupper står i sårbare posisjoner i forhold til annengjøring som ekskluderer, trenger vi noe som samler oss om kollektiv, konstruktiv enhet (Healy og Link 2012:35). Det er allerede etablert en standard for dette i Menneskerettighetserklæringen. Her samles 173 stater seg om erklæringen om at menneskerettighetene er ”universelle, udelelige, interavhengige og umulige å frastøte seg” (Healy og Link 2012:34). I dette har sosialarbeidere fordelen av en allerede gitt enhet om global sosial rettferdighet i erklæringen. Denne kan brukes som grunnlag i arbeidet for realiseringen av rettighetene. Den kan videreutvikles ved å bruke globaliseringens muligheter for tilgang på nye internasjonale samarbeid, til endring av strukturelle rammer som kan institusjonalisere rettighetene (Healy og Link 2012:16). Gjennom strukturelle endringer som bygger på nye definisjoner om hvem man har ansvar for ut fra global sosial rettferdighet, kan man gjøre menneskerettighetene gjeldende ved å inkludere alle mennesker i beskyttende fellesskap (Healy og Link 2012:50).

5 Avslutning

Gjennom teksten har vi sett på muligheten for å arbeide inkluderende for flyktingene ved Middelhavet gjennom sentrale verdier i sosialt arbeid. Arbeidet kan møte utfordringer i form av globale strukturelle barrierer som ekskluderer - spesielt konseptet statsborgerskap, og verdiene nyliberalismen fremmer. Å fremme inkluderende verdier skaper et fundament for endringsagenter. Å samtidig belyse strukturelle barrierer og motstridende verdier har gjort at vi har fått sett spesifikt hvor endringsarbeid kan skje, ut fra hvilke utfordringer man møter. Disse to perspektivene har åpnet for å se muligheter for endring som kan inkludere på globalt nivå, gjennom realiseringen av menneskerettighetene og arbeid mot global sosial rettferdighet. Å omforme definisjonen av sosial rettferdighet fra å gjelde bare medlemmer i et samfunn innenfor bestemte landegrenser - til å se det som et fenomen som omfavner alle mennesker i tråd med menneskerettighetene, kan være en nøkkel for global inkludering.

Som vist, kan man si at gruppen tydelig befinner seg i en marginaliseringssituasjon av verdenssamfunnet. Dette i seg selv er nok for at sosialarbeideres inkluderingsmandat blir tydeliggjort i forhold til dem. Spørsmålet har ikke bare ligget i hvorfor å inkludere, men også til dels hvordan. Innvandringspolitikk kan man påvirke, men det vil alltid være begrensning for hvor mange Norge kan ta i mot, og gruppen vil fortsette å være marginalisert gjennom utenforskap og lite ressurser, dersom Norge ikke åpner for *alle*. Å gjøre *det* kan ses som umulig, dersom man vil opprettholde velferdsstaten, og kunne ivareta de nye som kommer. Da dette ikke ser ut som en optimal løsning, kan man rette blikket globalt. Ved å gjøre det kan man bruke den tette sammenkoblingen globaliseringen har gitt oss til å jobbe mot et kollektivt oss, gjennom internasjonale samarbeid, på grunnlag av en allerede gitt enighet rundt menneskerettighetene. Ut fra disse kan man lage en ny struktur som ivaretar menneskene som faller utenfor verdenssamfunnet, da vi kombinerer globale ressurser. Enigheten om rettighetene har vist seg å ikke være nok for at idealene blir virkelige, men de kan brukes som et fundament til å jobbe for en global struktur som realiserer dem. Sosialt arbeid har allerede en plikt til å sette idealene ut i livet, på grunnlag av det FNs artikkel 28 allerede har erklært; at alle mennesker har rett til en internasjonal plan som virkeliggjør menneskerettighetene.

Litteraturliste

Aadland, E. (1998). *Etikk for helse- og sosialarbeidere. Opne og løynde verdier*. Oslo: Samlaget.

Alseth, A.K. og Flem, A.L. (2017). Sosialarbeiderutdanning i et mangfoldig studiefellesskap – en ressurs for barnevernet? *Tidsskriftet norsk barnevern*. Hentet fra: https://www.idunn.no/tnb/2017/03/sosialarbeiderdanning_i_et_mangfoldig_studiefellesskap_-_en

Dalland, O. (2015). *Metode og oppgaveskriving*. 5. Utgave. Gyldendal Akademisk.

Dobbie, A. (2017). *Refugees pay price when governments ignore asylum rules*. Hentet fra: <http://www.unhcr.org/news/latest/2017/10/59d4b0764/refugees-pay-price-governments-ignore-asylum-rules.html>

Egilsdóttir, P. (2008). Sosialt arbeid. *Erfaringer med den politiske arenaen analysert med kritisk teori*. (Mastergradavhandling). Hentet fra: https://rafladan.is/bitstream/handle/10802/9475/Thorildur_Egilsdottir.pdf?sequence=1

Fellesorganisasjonen (FO). (2015). Stå opp for trygghet. *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. Hentet fra: https://www.fo.no/getfile.php/1320310/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument_2015.pdf

FN-sambandet. (2018). *Flyktninger*. Hentet fra: <https://www.fn.no/Tema/Flyktninger>

Healy, L.M. and Link, R.J. (2012). *Handbook of international social work. Human rights, development, and the global profession*. New York: Oxford University Press.

International Federation of Social Work Practice, IFSW (2010). *Standards in social work practice meeting human rights*. European region. Hentet fra: http://cdn.ifsw.org/assets/Standards_meeting_Human_Rights-_Final_Report_.pdf

Jacobsen, D.I. (2015). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i metode for helse- og sosialfagene*. 2. Utgave. Høyskoleforlaget.

Klyve, A. (2006). Marginalisering og forebygging. I B. Erdal (Red.), *Ute – inne. Oppsøkende*

sosialt arbeid med ungdom. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Leenderts, T.A. (2014) *Person og Profesjon*. Gyldendal Akademisk.

Lindboe, I. M. (2008). Profesjoners etiske utfordringer i et flerkulturelt samfunn. I.A.M. Ottestad (Red) *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold*. Universitetsforlaget.

Oxfeldt, E. (2016) *Skandinaviske fortellinger om skyld og privilegier i en globaliseringstid*. Universitetsforlaget. Hentet fra: <https://www.idunn.no/file/pdf/66913115/1-innledning.pdf>

The Lancet. (2017). *Infectious diseases*. Hentet fra: <https://www-sciencedirect-com.ezproxy.vid.no/science/article/pii/S1473309917303559>

The UN refugee agency, UNHCR. (2017,2018) *Figures at a glance*. Hentet fra: <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>

UNHCR (2018). *Mixed migration into europe*. Hentet fra: <http://www.unhcr.org/mixed-migration-europe.html>

UNHCR (2018). *So close yet so far away from safety*. Hentet fra: <http://www.unhcr.org/54ad53b69.html>

Utlendingsdirektoratet. (UDI). (2015). *Asylsøknader etter statsborgerskap og måned (2015)*. Hentet fra: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-etter-statsborgerskap-og-maned-2015/>

UDI. (2016). *Asylsøknader etter statsborgerskap og måned (2016)*. Hentet fra: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-etter-statsborgerskap-og-maned-2016/>

UDI. (2017). *Asylsøknader etter statsborgerskap og måned (2017)*. Hentet fra: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-etter-statsborgerskap-og-maned-2017/>

Schultz-Jørgensen, P. (2006). Solidaritet. Utopi og nødvendig handling. *Nordisk sosialt arbeid*. Universitetsforlaget. Hentet PDF fra: https://www.idunn.no/nsa/2006/04/solidaritet_utopi_og_nodvendig_handling

Varvin, S. (2015). Psykiske og psykososiale problemer hos flyktninger og innvandrere. Skår-

derud, F., Haugsgjerd, S. & Stänicke, E. (2010). *Psykiatriboken. Sinn – kropp – samfunn*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Vigdel, H.E. (2011). Jeg var fremmed og dere tok i mot meg. *Hva kjennetegner tre diakonale aktørers holdning og handling i forhold til norsk asylpolitikk og integrering av innvandrere?* (Mastergradavhandling). Hentet fra: <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/161155>

Østby, L. (2016). ”Sånn er de”. Berg, B. Ask, T.A. (Red), *Minoritets-perspektiver i sosialt arbeid*. Universitetsforlaget.